

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון : סיפור קצר
פרק שני : דרמה
פרק שלישי : רומאן ונובלה
פרק רביעי : שירה (שירת ימי הביניים, "לבדי" מאת חיים נחמן ביאליק, שירת אורי צבי גרינברג, שירת רחל)
- מארבעת הפרקים יש לבחור בשלושה פרקים ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 33.3 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : (1) מילון עברילועזי / לועזיעברי
(2) רשימת יצירות
- ד. הוראות מיוחדות : (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים : חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה : תימסר רשימת יצירות.
(3) אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

השאלות

פרק ראשון — סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה — 16.6 נקודות).
אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

שים לב: בשאלות 1-2 אפשר לענות גם על פי הסיפור "חלום בדמי כבוד" מאת גרמאו מנגיסטו.

1. תאר משבר בחייה של דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת, והסבר כיצד היא מתמודדת עם משבר זה.

2. בחר בסיפור קצר שלמדת ותאר את הנושא המרכזי שבו (למשל בדידות היחיד, התמודדות עם מוות).

הסבר כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בסיפור באמצעות התנהגות הדמויות ובאמצעות היחסים ביניהן.

חלום בדמי כבוד / גרמאו מנגיסטו

3. הסבר את שם היצירה, "חלום בדמי כבוד" בהקשר לסיפור.

פרק שני — דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 4-9 (33.3 נקודות).

4. טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"
טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"
תאר מערכת יחסים אחת בין בני משפחה או בין בני זוג בטרגדיה שלמדת, והסבר את תפקיד מערכת היחסים הזאת בעלילה הטרגית של המחזה.
5. אנטיגונה / סופוקלס
אהבה ומוות מניעים את העלילה הטרגית במחזה "אנטיגונה".
הסבר אמירה זו, ובסס אותה ביצירה כולה.
6. אדיפוס המלך / סופוקלס
תאר והסבר את דמותו של אדיפוס המלך בתחילת הטרגדיה ובסיומה, הסבר את תרומת התיאורים לאפיון דמותו כדמות טרגית.
7. טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"
בחר בדיאלוג / מונולוג מן הטרגדיה שלמדת. .
תאר את הדיאלוג / מונולוג, והסבר את תרומתו להבנת המשמעות של העלילה הטראגית.
- מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)
8. רגשות חזקים כמו אהבה, שנאה, קנאה ונקמה מניעים את העלילה של מחזות רבים.
מהו הרגש (או הרגשות) המניע את המחזה המודרני שלמדת?
הסבר והדגם על פי שתי תמונות מן המחזה.
9. בחר בדמות של אישה מן המחזה המודרני שלמדת, תאר את הדמות שבחרת, והסבר את השפעתה על עלילת המחזה.

פרק שלישי — רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 10-12 (33.3 נקודות).

שים לב: בשאלות 10-11 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984".

10. מה הן הבעיות שדמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת מתמודדת איתן? תאר את ההתמודדות של הדמות עם בעיות אלה, והסבר אם הן נפתרות במהלך היצירה או בסיום שלה.

11. בחר בשני אירועים ברומאן או בנובלה שלמדת, שבהם לדעתך בא לידי ביטוי היבט מרכזי ביצירה (רעיון מרכזי, מאפייני הדמות המרכזית, יחסים בין דמויות, ביקורת חברתית ועוד), והסבר מדוע לדעתך באירועים אלה בא לידי ביטוי היבט זה.

12. 1984 / ג'ורג אורוול

תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות ברומאן "1984", והסבר כיצד מערכת יחסים זו מאירה קושי העומד במרכז הרומאן.

פרק רביעי — שירה

(שירת ימי הביניים, "לבדי" מאת חיים נחמן ביאליק, שירת אורי צבי גרינברג, שירת רחל)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתים מן השאלות 13-24 (לכל שאלה — 16.6 נקודות).

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראַה שְׁמֶשׁ / שלמה אבן-גבירול

ראַה שְׁמֶשׁ לַעַת עָרַב אֲדָמָה / כָּאֱלוּ לְבִשָּׁה תוֹלַע לְמִכְסָּה,
תַּפְשִׁיט פְּאֲתֵי צִפּוֹן וְיָמִין / וְרוּחַ יָם בְּאַרְגָּמָן תִּכְסֶּה,
וְאַרְץ — עֲזָבָה אוֹתָהּ עֲרָמָה / בְּצֹל הַלֵּילָה תִּלְוִין וְתִחְסֶה,
וְהַשְׁחַק אֲזִי קֹדֶר, כָּאֱלוּ / בְּשֶׁקַּע עַל מוֹת יְקוֹתִיאל מִכְסָּה.

כיצד בא לידי ביטוי בשיר צערו של המשורר על מות יקותיאל, הסבר והדגם דבריו?

14. קרא את השיר שלפניך, וענה השאלה שאחריו.

לֹאֲטֹף דְּבָרֵי שִׁירָךְ / שלמה אבן־גבירול

לֹאֲטֹף דְּבָרֵי שִׁירָךְ, דְּבוֹרָה, / אֲשֶׁר קָרַנְתְּ "שְׁמַע" מִפִּיךְ יִקְרָא,
מִיִּחְדָּת וּמֵאַרְכָּת בְּ"אַחַד" / וּמִתְנַת בְּזָכָר רָם וְנוֹרָא,
אֲשֶׁר נָתַן דְּבַשׁ תַּחַת לְשׁוֹנֶךְ / וְשֵׁם לָךְ לַחֲדָף אוֹיְבֶךָ מֵרָחָה.
הֲלֹא אִם אֶת בְּעֵינֶיךָ קִטְנָה — / כְּבוֹדָה אֶת וְלָךְ מִשְׁפָּט בְּכוֹרָה.
חֲמוּדוֹת טְהוֹרוֹ אוֹתָךְ, וְאַיִנֶךָ / כְּשֶׁרָץ עוֹף אֶבֶל צָפוֹר טְהוֹרָה.

הבא מן השיר שני תיאורים של הדבורה, והסבר את תרומתם לאפיון דמותה.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּתָנוֹת פָּסִים / משה אבן-עזרא

כְּתָנוֹת פָּסִים לְבַשׁ הֵגֶן / וּכְסוֹת רִקְמָה מִיָּד דְּשָׂאוֹ,
וּמַעִיל תִּשְׁבֹּץ עֶטָה כְּלִיעַץ / וּלְכָל־עֵין הִרְאָה כְּלָאוֹ.
כָּל צִיץ חֲדָשׁ לְזִמּוֹ חֲדָשׁ / נִצָּא שׁוֹחֵק לִקְרֹאת בּוֹאוֹ,
אֲדָה לְפָנֶיהֶם שׁוֹשֵׁן עֶבֶר, / מִלֶּךְ, כִּי עַל הוֹרֵם כָּסָאוֹ.
נִצָּא מִבֵּין מִשְׁמַר עָלְיוֹ / וְנִשְׁנָה אֶת בְּגָדֵי כְּלָאוֹ. 5
מִי לֹא־יִשְׁתַּה יֵינוּ עָלְיוֹ / הָאִישׁ הַהוּא יִשָּׂא חֶטְאוֹ!

הצג את התהליך המתואר בשיר, והסבר את התרומה של תהליך זה לבניית משמעות השיר.

שירת ביאליק

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

בית 1 כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את־בקר חיהם הרנינה;
ואני, גוזל רד, נשתכחתי מלב
תחת פנפי השכינה.

בית 2 בָּדַד, בָּדַד נִשְׁאַרְתִּי, וְהִשְׁכִּינָה אֶף־הִיא
כָּנָף מִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל־רַאשֵׁי הַרְעִידָה.
יָדַע לִבִּי אֶת־לִבָּהּ: חֹרֵד חֹרֵדָה עָלִי,
עַל־בָּנָה, עַל־יְחִידָה.

בית 3 כָּבֹד נִתְגַּרְשָׁה מִכְּלִיָּהוּת, רַק־עוֹד
פָּנַת סֵתֶר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה —
בֵּית־הַמִּדְרָשׁ — וְתַתְּכֶם בָּצֵל, וְאֵהִי
עִמָּה יַחַד בְּצָרָה.

בית 4 וְכִשְׁפָּלָה לִבִּי לַחֲלוֹן, לְאוֹר,
וְכִשְׁצִר־לִי הַמְּקוֹם מִתַּחַת לְכִנּוֹפָה —
כְּבִשָּׁה רֹאשָׁה בְּכִתְפִי, וְדִמְעָתָה עַל־דֹּף
גְּמָרְתִּי נִטְפָּה.

בית 5 חָרַשׁ בְּכֶתֶה עָלִי וְתִתְרַפֵּק עָלִי,
וְכִמּוֹ שָׂכָה בְּכִנּוֹפָה הַשְּׂבוּרָה בְּעָדִי:
"כֻּלָּם נִשְׂא הָרוּחַ, כֻּלָּם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתֵר לְבָדִי, לְבָדִי..."

בית 6 וְכַעֲיֵן סִיּוֹם שְׁלִיקִינָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וְכַעֲיֵן תַּפְלָה, בְּקִשָּׁה וְחֹרֵדָה כְּאַחַת,
שְׂמָעָה אֲזָנִי בְּכִיָּה הַחֲרִישִׁית הִיא
וּבְדִמְעָה הִיא הָרוֹתַחַת —

על פי בתים 1-5 בשיר, הסבר את הקונפליקט של המשורר.

האם הבית האחרון בשיר מרמז על פתרון הקונפליקט? נמק והדגם את דבריך.

שירת אורי צבי גרינברג

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר אמי והנחל / אורי צבי גרינברג

ואולי אל הנחל החוא מימי הנערות
השוטף פי סדנו של העץ הפרות
המלחך את גדרות הזרדים החומים
של גני הפרות שם, תבוא הנערה
אדמת השער, היא אמי... דמדומים.
ותפשט בגדיה ובכתנת משיה
תרד שם בנחל, אראנה שוחה:
אלהית היא במים נאנה בכחה!
דומיה וניחוח פרות מסביב.
ואני עוד אינני ביקום ואבי
עודו עלם בנוף בית אמו ואביו.

והנה היא עולה מן הנחל... אמי:
הנערה הברה אדמת השער
בלבנת הבתולים בכתנת משיה
ואין היא רואה את בנה המבגר
העומד ורואה את אמו בעולם
ונערה היא בטרגס-עת-אם, באשיה
נוגה ראשה בערב יום אל גדרות
הזרדים החומים
של גני הפרות,
שנוספה על מתקם מתיקות דמדומים..

הה הקסיף זה הראש והשלג זה הראש
עדי שנקפש בדמו בעפר
שנשפך בידי גוי גרמני באכזר.
והבן לא שלם ואת הבור לא חפר.

בשיר "אימי והנחל" יש ניגוד בין שני הבתים הראשונים לבית האחרון. הסבר מהו הניגוד,
כיצד הוא מעוצב בשיר, ומהי תרומתו למשמעות השיר.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שִׁיר נֶס הַשִּׁיר / אורי צבי גרינברג

כָּל שִׁיר אֲמַתִּי — הוּא נֶס :

הוא פְּתִיחַת הַשָּׁעַר וְהַפְּשָׁלַת הַוִּילּוֹן :

מְשִׁיב רִיחוֹת הַנִּיחוּחַ מִן הַשָּׁדָה הָאֲבוּד :

מֵאֲפִי הַנַּחַל וּמִנֶּפֶשׁ הַבְּאֵר וְהַקִּילּוֹן :

לְשֵׁם עֲפוֹת צִפְרִים בְּעִינֵי סְגוּרוֹת :

כָּנָף לְמִטָּה וְכָנָף לְרוֹם — —

הַיִּלְדוּת הִיא מַעְבָּר מִזֶּה שֶׁל הַתְּהוֹם :

הַשֶּׁמֶשׁ עוֹלָה שָׁם כְּלֵב הַלְּבָבוֹת הַקּוֹרְנִים

בְּשֶׁאֶגֶת כְּסוּפָם לְמַעֲלָה מִן חֲלוֹם.

אֲנִי מִמַּשֵּׁשׁ אֶת הָעֲנָפִים וְגִזְעֵי הָעֵצִים הַחֲמִים

אֶת הָרְגֵלִים הַדְּקוֹת שֶׁל אֵילוֹת הַשָּׁדָה

וְאֶת גּוֹפֶן,

וְאַחֲרֵי צִפּוֹר מְדַדְּהָ שֶׁם גַּם אֲנִי מְדַדְּהָ.

הָאֵם אֵינָנָה, לֹא אֵדַע מְקוֹם עֲפָרָה

אֲדָ טְבוּעָה הִיא בְּמַהוּתִי בְּכֶסֶף שִׁיבְתָּה וְתַמַּת הַנִּעְרָה.

וְשִׁיר הָעָרֶשׁ עַל גְּדֵי הַזֶּהָב

שֶׁנִּסְעָ לְסַחֵר מְגִדִּים

צִימוּקִים וּשְׁקָדִים וְנֶרְדִּים

הוֹמָה בִּלְבַב כְּכַנְרֵת־נְגוּנָיו שֶׁל הָאֵב.

אֲנִי אוֹהֵב הַמַּאֲכָלִים וְהַבְּשָׂמִים שֶׁהוּא אוֹהֵב

וְכוֹאֵב כְּאֵב גְּלוּת הַשְּׂכִינָה אֲשֶׁר הוּא כְּאֵב.

כִּיצַד בֹּא לִידֵי בִטּוֹי בַּשִּׁיר הָרַעִיוֹן "כָּל שִׁיר אֲמַתִּי — הוּא נֶס"

הַסֵּבֵר וְהַדְּגָם דְּבָרִיךְ.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תפלה אחרונה / אורי צבי גרינברג

הרפינו, אם רצונך בך, פאשר תכף אילנות
בכבד הברכה המתוקה מתמוז עד תשרי,
כי גם אנו עציף עם יבול היגונים הכבד;
אך אל נא תעקרנו משרש זו האדמה,
כי בחרנו להיות בך כמו ששתלת אותנו
בעגול הימים והלילות.

אם גזר הוא מפיך: בל יגע מצחנו בגבהות
ולא נעפיל על שלבים בסלם הזהב בחזון —
תננו ונכרה ברית עם אדמתך החיה
בעמק האדם היפה,
ובלוח חיינו מחה שלוש אותיות: מות.

מה משמעות תיאורי הטבע בשיר? הסבר והדגם דבריך.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אלהי הנביא / אורי צבי גרינברג

...ששה מיליונים פוסות אלהי בדם תחת יין.
ששה מיליונים בגירחין, כי הנם במתים.

לא יבוא אלהי לפקד נניהם,
שם יושבים המרצחים;
וידו לא תגע בכפות המנעול.

לא יבוא אלהי לטעם מכוסות
בהן דם תחת יי"ש לסעודת הגוים.

גרח של פסח ושדה כוכבים...
דומיה, דומיה — —

אֶפְלוּ בְּחֵלוֹם לֹא אֶקְלַע אֵלֵיהוּ!
צָרִיד לַעֲבֹר יָם אֶפְלוּ בְּחֵלוֹם — —

הוא נשאר על קברות־יהודי־בְּכֶאֱבָם :
הם אֶהְבוּהוּ וְהוא אֶהָבָם.

הם היו סְבֻלָּנִים וְרָצוּ לְחִכּוֹת לוֹ,
אָבָל הַגּוֹיִים לֹא נִתְּנוּ לְחִכּוֹת.

הוא נשאר על קֶבֶרָם : הַיְּהוּדִי הַיָּחִיד
לְבִלְתִּי מִרְמָה... כְּאֶמְרַת הַגּוֹיִים,
כִּי אֵינָנו גּוֹף חַי מִבֶּשֶׁר וּמִדָּם.

שָׁם יָשָׁב לוֹ בְּדָד, שָׁם יָשָׁב לוֹ יָדָם
יוֹמָם וְלַיִל בְּאֶבְלוֹ סָחוּר סָחוּר,
חֶרֶף וְקִצֵּץ, גֶּשֶׁם וְכַפּוֹר.

לֹא יִקְצֹף עָלָיו גּוֹי, לֹא יִנָּבַח עָלָיו כָּלֵב,
כִּי אֵינָנו גּוֹף חַי מִבֶּשֶׁר וּמִדָּם.

הוא רוֹחֲנוּ בְּלִבָּד, הוא הִדְּנִי לֹא דְמוּת,
תַּחֲתֵיו גּוֹלְלִים : מְרַחֲקִים־מְרַחֲקִים
וְזַעֲמִים חֲנוּקִים :

כִּי לֹא תִנְחוּמִים
כִּי לֹא שְׁלוּמִים — —

בשיר זה חוזרים המשפטים "לא יבוא אליהו" ו"הוא נשאר".
הסבר והדגם את התרומה של חזרות אלה לבניית משמעות השיר.

שירת רחל

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי כעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה,
רב וכבד מכתיפי הדלה.

גם את דרכי — כדרךך אֶל צמרת —
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים זדוּנה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליו והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

כיצד המשוררת מתארת את עולמה ואת עצמה? הסבר והדגם דבריד.

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פגישה, חצי פגישה / רחל

פגישה, חצי פגישה, מבט אחד מהיר,
קטעי ניבים סתומים — זה די...
ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר
משבר האשר והדוי.

אף סכר שכחה — בגיתי לי מגן —
הנה הנה פלא הנה.
ועל ברפי אקרע על שפת אגם סואן
לשתות ממנו לרונה!

מהו התהליך הרגשי המתואר בשיר? הסבר והדגם את דבריד.

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מיכל / רחל

ותִּתְּקֶהּ בְּתֵּשֶׁבֶת מִיכָל בֵּת שְׂאוֹל אֶת דָּוִד... וְתִבֶּזְ לוֹ בְּלֶבָהּ
(שמואל א', י"ח, כ'; שמואל ב', ו', ט"ז)

מיכל, אַחֲוֹת רְחוּקָה! לֹא נִתְּקַח חֵיט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שָׁלְטוּ בְּכַרְמֶךָ הַנוֹגֶה חֲרָלֵי הַזָּמָן,
עַל כְּתֻנֶּת מִשְׁנֶיךָ לֹא דָּהוּ פֶּסֶי אֲרָגָמָן
וְצִלְצוֹל אֲצִעְדוֹת זֶהְבֶּךָ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֹט.

לֹא אַחַת רְאִיתִיךָ נִצְבֶּת לִיד הָאֶשְׁנָב,
בְּעֵינֶיךָ הִיפָּה מְהוֹלִים גִּאָּוָה וְרֵךְ;
מיכל, אַחֲוֹת רְחוּקָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךָ נְדוֹנוֹתִי לְבוֹז לְאֶשֶׁר אֶהֱב.

הכינוי "אחות רחוקה" חוזר בבית הראשון ובבית השני בשיר.
מהו התפקיד של החזרה על כינוי זה בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

24. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בֶּאֱחָד גִּלְגּוּלִי / רחל

הִקְיִיתִי חִיָּה בֵּין חַיּוֹת הַשָּׂדֶה
בְּנִמִּים רְחוּקִים, בֶּאֱחָד גִּלְגּוּלִי?
וּמֵאֵז לִי קִרְבַּת הָאֲחוֹת לְחִי
וְאֵימַת הָאֶדָם הָרוּדָה?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחִסְרַת הַמָּגֶן
גִּלְגָּלֶה-פְּרָפְרָה בִּי נִשְׁמַת צָפוֹר?
מִנְגִּינָה עֲגֻמוּמִית, אֶהְבֶּת הַדְּרוֹר —
הֵן מִמָּנָה, מִמָּנָה שְׂתִיחֶן.

וְאוֹלֵי בְּגִלְגּוֹל הָרְחוֹק־קָדוֹם
הֵייתִי גְּבֻעַל־עֲשָׂבִים יִרְקָרֵק?
וְלָכוּ בְּאִמִּי־אֲדָמָה אֲדִבֵּק,
וּמְנוּחִי בְּחִיקָה הַשְּׁחוּם.

כיצד מתארת המשוררת את עולמה הפנימי בשיר? הסבר והדגם.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל אין להעתיק או לפרסם
אלא ברשות משרד החינוך